

УКРАЇНА

(19) **UA** (11) **80829** (13) **U**
(51) МПК (2013.01)
G01N 33/00
A61P 13/00

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ

(12) ОПИС ДО ПАТЕНТУ НА КОРИСНУ МОДЕЛЬ

(21) Номер заявки: u 2012 15016	(72) Винахідник(и): Колесник Микола Олексійович (UA), Гайсенюк Федір Зіновьевич (UA), Петрина Олена Петрівна (UA), Дріянська Вікторія Євгенівна (UA), Величко Марина Борисівна (UA), Ліпсунова Людмила Олександрівна (UA), Драннік Георгій Миколайович (UA)
(22) Дата подання заявки: 27.12.2012	
(24) Дата, з якої є чинними права на корисну модель: 10.06.2013	
(46) Публікація відомостей про видачу патенту: 10.06.2013, Бюл.№ 11	(73) Власник(и): ДЕРЖАВНА УСТАНОВА "ІНСТИТУТ НЕФРОЛОГІЇ НАМН УКРАЇНИ", вул. Дегтярівська, 17-В, м. Київ, 04050 (UA), ДЕРЖАВНА УСТАНОВА "ІНСТИТУТ УРОЛОГІЇ НАМН УКРАЇНИ", вул. Ю. Коцюбинського, 9-а, м. Київ, 04053 (UA)

(54) СПОСІБ ПРОГНОЗУВАННЯ ВИНИКНЕННЯ ЗАХВОРЮВАННЯ НИРОК

(57) Реферат:

Спосіб прогнозування виникнення захворювання нирок включає дослідження HLA-фенотипу за антигенами локусів A і B. Проводять типування лімфоцитів крові і за наявності у дорослих осіб антигенів-провокаторів A10, A11, B14, B16 та B17 прогнозують схильність до розвитку пієлонефриту, а - A23, A24, A28, A29, B8, 38, 44 - хронічного гломерулонефриту з нефротичним синдромом.

UA 80829 U

Корисна модель належить до галузі медицини, а саме до нефрології, і може бути використана для визначення факторів ризику розвитку хвороб нирок, а саме пієлонефриту та хронічного гломерулонефриту з нефротичним синдромом.

Антигенам головного комплексу гістосумісності (HLA), які забезпечують функціональну взаємодію практично всіх імуноткомпетентних клітин, належить важлива роль в підвищенні ризику певних захворювань, і пошук генетичних основ схильності дозволив розкрити деякі механізми, які пояснюють зв'язок системи HLA з захворюваннями, в тому числі через кореляцію між певними генами цього комплексу і станом імунітету. Виявлення таких асоціацій може сприяти розробці методів профілактики і лікування захворювань нирок.

Взаємозв'язок системи HLA з захворюваннями базується як на генетичній детермінованості (зчепленості), так і на генетичній асоціації. В першому випадку "патологічний" і ген має істинне зчеплення з HLA комплексом, тобто локалізується в тій самій хромосомі. Проте, найчастіше зв'язок HLA і захворювань проявляється в формі асоціацій, в цьому випадку говорять лише про схильність до патології. Причому, один ген може мати досить сильний зв'язок з одним захворюванням і слабкий з іншим.

Відомий спосіб прогнозування розвитку патологій (1), що включає виявлення зв'язку HLA-антигенів і ряду захворювань (анкілозуючий спондиліт, синдром Рейтера, синдром Шегрена та ін.), коли використовують показник відносного ризику захворювання RR, який дозволяє визначити ступінь ризику розвитку захворювання у носіїв антигену HLA в порівнянні з індивідами, що не несуть даний антиген. Дослідники передбачають цілий ряд механізмів, за допомогою яких гени, які контролюють імунну відповідь, здатні контролювати схильність або стійкість до захворювання, в тому числі хвороб нирок, за участю як аутоімунних, так і імунodefіцитних причин - наприклад, надто слабка реакція на бактеріальний антиген у нирці з незадовільною його елімінацією сприяє виникненню пієлонефриту.

Недоліком цього способу є те, що він не враховує асоціації з патологією нирок всіх відомих на сьогодні антигенів різних локусів, а саме A і B, в тому числі при порівнянні хворих з інфекційним та аутоімунним походженням захворювань нирок.

Відомий також спосіб визначення частоти HLA-A та B антигенів у хворих на гломерулонефрит (2), взятий нами за прототип, що включає дослідження HLA-фенотипу за антигенами локусів A і B при тестуванні дітей західноєвропейської популяції з хронічним гломерулонефритом та виявлення більшої частоти HLA-B12 в порівнянні з контрольною групою здорових дітей, у яких B12 рецидив захворювання був частішим, ніж в групі без цього антигену.

Недоліком способу є те, що не визначені антигени-провокатори та протектори захворювань нирок для дорослих осіб в українській популяції (в той час як імунотгенетики вважають необхідним визначати асоціації між системою HLA і патологічними станом в рамках популяцій і етнічних груп, частота розподілу антигенів, в яких може суттєво відрізнятися).

В основі корисної моделі поставлена задача вдосконалити спосіб прогнозування виникнення захворювання нирок шляхом типування лімфоцитів крові у дорослих осіб української популяції та за наявності у особи антигенів-провокаторів A10, A11, B14, B16 та B17 прогнозують схильність до розвитку пієлонефриту, а - A23, A24, A28, A29, B8, 38, 44 - хронічного гломерулонефриту з нефротичним синдромом.

Поставлена задача вирішується тим, що спосіб прогнозування виникнення захворювання нирок, що включає дослідження HLA-фенотипу за антигенами локусів A і B, згідно з винаходом, проводять типування лімфоцитів крові і за наявності у дорослих осіб антигенів-провокаторів A10, A11, B14, B16 та B17 прогнозують схильність до розвитку пієлонефриту, а - A23, A24, A28, A29, B8, 38, 44 - хронічного гломерулонефриту з нефротичним синдромом.

Спосіб прогнозування виникнення захворювання нирок (пієлонефриту та/чи гломерулонефриту) виконують наступним чином: HLA-фенотип хворих визначають за методом стандартного лімфоцитотоксичного тесту на планшетах Терасакі з застосуванням спеціальної панелі анти-HLA сироваток.

Лімфоцити периферичної крові вилучають за методом А. Воуіт. Забір крові об'ємом 5-10 мл здійснюють шляхом венепункції у скляні силіконовані пробірки, які містять розчин гепарину, розведеного середовищем 199 у відношенні 1:9, або антикоагулянт ЕДТА. Об'єм венозної крові розводять середовищем 199 у співвідношенні 1:1, м'яко пікетують для одержання однорідної консистенції розчину й акуратно нашаровують на розчин фікол-верографіну ($\beta=1,077$). Увесь об'єм розведеної венозної крові (10-20 мл) нашаровують на фікол-верографін, розлитий у дві центрифужні пробірки об'ємом 4-5 мл. Після центрифугування за швидкості 1500 об/хв на центрифугу ОПН-3 протягом 25 хвилин акуратно відбирають пастерівською піпеткою весь лімфоцитарний шар в інтерфазі та обробляють 0,83 % розчином NH_4Cl протягом 10 хвилин для повного лізису еритроцитів. Одержані лімфоцити відмивають двічі середовищем 199 в об'ємі 8-

10 мл, центрифугуючи 10 хвилин за $V=1500$ об/хв. Одержаний лімфоцитарний осад розводять 3-5 мл середовища 199. Клітини підраховують у камері Горяєва та доводять до концентрації 2×10^4 в 1 мл. HLA-фенотип хворих визначають за стандартним методом лімфоцитотоксичного тесту на планшетах Терасакі із застосуванням спеціальної панелі анти- HLA сироваток. Гістотипуючі сироватки розкачують в лунки планшетів Терасакі під вазелінове масло по 1 мкл та зберігають при $t=-20$ °C. Лімфоцитарну суміш мікрошприцом закачують у планшетки по 1 мкл в кожен лунку та інкубують при $t+37$ °C 30 хвилин. Потім у кожен лунку додають по 5 мкл кролячого комплементу та витримують 1 годину при $t+37$ °C. Після інкубації вазелін витрушують і в кожен лунку закачують по 3 мкл 5 % трипанового синього, через 3 хвилини закачують 5 мкл 40 % формальдегіду та через 15 хвилин під мікроскопом проводять облік інтенсивності цитотоксичної реакції. Антигени локусу HLA-DR визначають у пролонгованому тесті комплементзалежної лімфоцитотоксичності з попереднім збагаченням завису мононуклеарів В-лімфоцитами на колонках з нейлонової вати. Результати реакції трактують шляхом підрахунку % "мертвих" (профарбованих) лімфоцитів в кожній лунці.

Інтерпретація результатів реакції.

0-15 % "мертвих"- негативний результат;

16-20 % - " - слабо позитивний результат (+);

21-50 % - " - позитивний результат (+ +);

51-75 % - " - виражений позитивний результат (+ + +);

76-100 % - " - різко позитивний результат (+ + + +).

Апробація способу, що заявляється, проведена у відділі нефрології та діалізу і лабораторії імунології ДУ "Інститут нефрології НАМН України" та відділі імунології ДУ "Інститут урології НАМН України" у 55 пацієнтів віком від 27 до 48 років з попереднім діагнозом гломерулонефрит, який підтверджений через проведення нефробиопсії.

Проаналізовані фенотипи в групі 45 хворих з підтвердженим діагнозом гломерулонефриту. Якщо в групі здорових (350 осіб) за локусом А у 16 % присутні антигени-провокатори (A23, A24, A28, A29), то в аналізованій групі - у 62 % (у 28 пацієнтів) і різниця достовірна ($p \leq 0,05$). За локусом В такі антигени (B8, 38, 44) у здорових визначені в 14 % випадків порівняно з 51 % (23 пацієнта) у хворих на ГН і різниця достовірна ($p \leq 0,05$).

Частота зустрічальності HLA-A антигенів та критерій відносного ризику (RR) у хворих на пієлонефрит та гломерулонефрит в порівнянні з контрольними групами здорових донорів (K1 та K2) представлені в таблиці 1.

Так, у хворих на пієлонефрит виявлено достовірне підвищення частоти HLA-A10 майже в 2 рази та A11 (35,4 % в порівнянні з 11,4 % у здорових, $p < 0,05$). З гломерулонефритом асоційовані антигени HLA-A23, A24, A28 в порівнянні з 350 здоровими.

При пієлонефриті має місце достовірне зменшення частоти зустрічальності у хворих антигену A2 (20,8 %) при порівнянні з групою здорових донорів (120 осіб), де частота цього антигену складала 56 % ($p < 0,05$), що свідчить про зменшення ризику захворювання при наявності в фенотипі цього антигену.

Таблиця 1

Частота зустрічальності HLA-A антигенів та критерій відносного ризику (RR) у хворих на пієлонефрит (ПН) та гломерулонефрит (ГН) в порівнянні з контрольними групами здорових донорів (K1 та K2)

Антигени	HLA-A					
	Частота в групі %		RR	Частота в групі %		RR
	K1	ПН		K2	ГН	
A2	56,0	20,8*	0,2	49,4	54,8	1,25
A10	13,5	25,0*^	2,1	17,1	13,9	0,8
A11	11,4	35,4*^	4,0	16,3	20,2	1,3
A23	2,1	0	-	2,3	5,3*	2,37
A24	8,5	0	-	6,3	13,5*^	2,31/ $p=0,008$
A28	7,1	4,1	0,6	7,9	13,9*	2,0 $p=0,041$
A29	7,1	4,1	0,6	0,3	1,4*	4,9

* - різниця з контролем достовірна, ^ - етіологічна фракція.

Частота зустрічальності HLA-B антигенів та критерій відносного ризику (RR) у хворих на пієлонефрит та гломерулонефрит в порівнянні з контрольними групами здорових донорів (K1 та K2) представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Частота зустрічальності HLA-A антигенів та критерій відносного ризику (RR) у хворих на пієлонефрит (ПН) та гломерулонефрит (ГН) в порівнянні з контрольними групами здорових донорів (K1 та K2)

HLA-B						
Антигени	Частота в групі %		RR	Частота в групі %		RR
	K1	ПН		K2	ГН	
B8	10,7	8,3	0,5	13,4	26,9*^	2,38/ p<0,001
B12	20,0	14,5	0,7	20,8	11,5*	0,5 p=0,005
B14	5,0	16,6*^	3,8	7,1	9,1	1,3
B16	5,0	14,5*^	3,2	9,4	2,4*	0,24/ p<0,001
B17	13,5	25,0*	2,1	14,2	9,1	0,6
B21	6,4	2,0*	0,3	5,7	7,7	1,38
B35	22,0	12,5*	0,5	17,1	21,1	1,3
B38				0,8	3,8*	5,1/ 0,038
B40	12,1	6,2*	0,5	10,2	8,1	0,77
B44				0,2	4,3*	15,04/ p=0,002

* - різниця з контролем достовірна, ^ - етіологічна фракція.

5

По локусу В відмічено достовірне підвищення частоти зустрічальності при пієлонефриті антигенів B14 та B16-16,6 % та 14,4 % у порівнянні з 5 % у здорових; а при гломерулонефриті - B8, 38, 44. Достовірно більш рідко у хворих на пієлонефрит виявляють наступні HLA-антигени: B21, B35 та B40 (p<0,05), а у пацієнтів з хронічним гломерулонефритом - B12 та B16.

10

Таким чином, антигени-провокатори пієлонефриту - A10, A11, B14, B16 та B17, протектори - A2, B21, B35, B40. Для гломерулонефриту такими, що несуть ризик захворювання та хронічного перебігу, є інші антигени - A23, A24, A28, A29, B8, 38, 44, протектори - B12 та B16.

Наводимо приклади практичного застосування запропонованого способу.

Приклад 1

15

Хворий З., 55 років, карта № 3 113, з наявністю клініко-лабораторних ознак гломерулонефриту. Проведено типування лімфоцитів периферичної крові пацієнта за запропонованим способом, яке виявило наявність в фенотипі - A3, A24, B8, B14 - двох антигенів провокаторів (A24 і B8); при обстеженні діагноз "Гломерулонефрит" був підтверджений даними нефробіопсії (морфологічна форма "Фокально-сегментарний гломерулосклероз").

20

Приклад 2

Хворий Зг., 28 років, карта № 3 115, з наявністю клініко-лабораторних ознак гломерулонефриту. Проведено типування лімфоцитів периферичної крові пацієнта за запропонованим способом, яке виявило наявність в фенотипі - A1, A28, B15, B38 - двох антигенів провокаторів (A28 і B38); при обстеженні діагноз "Гломерулонефрит" був підтверджений даними нефробіопсії (морфологічна форма "Фокально-сегментарний гломерулосклероз").

25

Приклад 3

Хворий П., 53 роки, карта № П 346, з наявністю клініко-лабораторних ознак гломерулонефриту. Проведено типування лімфоцитів периферичної крові пацієнта за запропонованим способом, яке виявило наявність в фенотипі - A23, A32, B38, B44 - двох антигенів провокаторів (A23 і B38); при обстеженні діагноз "Гломерулонефрит" був підтверджений даними нефробіопсії (морфологічна форма "Мембранозний гломерулонефрит").

30

Таким чином, застосування способу прогнозування виникнення захворювання нирок дає можливість встановити асоціації між захворюваннями нирок і антигенами HLA, дозволяє виявляти групи підвищеного ризику та використовувати можливі превентивні терапевтичні заходи, а також більш активну терапію при виникненні захворювання для запобігання хронізації та втрати функції нирками.

35

Джерела інформації:

1. Зарецкая Ю.М. Клическая иммуногенетика/ Ю.М. Зарецкая. - М.: Медицина, 1983.-208 с.
2. Thomson P. D. H1A antigens and atopic features in steroid responsive nephrotic syndrome of childhood/ P.D. Thomson [et al.]/ Lancet.-1976.-2. - P. 765-768.

5

ФОРМУЛА КОРИСНОЇ МОДЕЛІ

Спосіб прогнозування виникнення захворювання нирок, що включає дослідження HLA-фенотипу за антигенами локусів A і B, який **відрізняється** тим, що проводять типування лімфоцитів крові і за наявності у дорослих осіб антигенів-провокаторів A10, A11, B14, B16 та B17 прогнозують схильність до розвитку пієлонефриту, а - A23, A24, A28, A29, B8, 38, 44 - хронічного гломерулонефриту з нефротичним синдромом.

10

Комп'ютерна верстка Л. Литвиненко

Державна служба інтелектуальної власності України, вул. Урицького, 45, м. Київ, МСП, 03680, Україна

ДП "Український інститут промислової власності", вул. Глазунова, 1, м. Київ – 42, 01601